

Najô ùczba

EDUKACYJNY DODÓWK DO „PÒMERANII”, NR 10 (92), GÒDNIK 2015

WÉDANIÉ ÛDÉTKÓWIONÉ
PRZÉZ MINYSTRÁ
ADMINISTRÁCIJ I CYFRIZACJI

Karolëna Czemplik

*Wanozimë pò Kaszëbach,
klasë IV-VI i gimnazjum*

Kartuzë szlachama dównëch klôsztorników

Céle ùczbë

Ûczëń:

- pòznôwô historiã môlëznë Kartuzë
- pòznôwô legendã sparłãczonã z założënim Kartuz
- zapòznôwô sã z wëdzrãtkã i symbolikã kartëszczëgò herbù
- pòznôwô niechtërne elementë historii i dëchòwoscë kartëzanów
- ùtrwaliwô wiedzã zwënëgòwónã òb czas zwiedzaniô gardu

Metodë robòtë

- wskòzëwanié zdaniów zamikajãcëch w se bezzmiłkòwé i falszëwé òdpòwiescë
- ùsòdzanié samòstójny nadczidczì
- kòrbiònka z mieszkãncama gardu
- dofùlowiwanié pùstëch placów w tekscë

Fòrmë robòtë

- individualnò / w pòrach

Didakticznë pòmòcë

- kòrta robòtë (mòże jã òprócòwac np. w fòrmie ksãżeczczì)
- mapka Kartuz

Bibliografiô

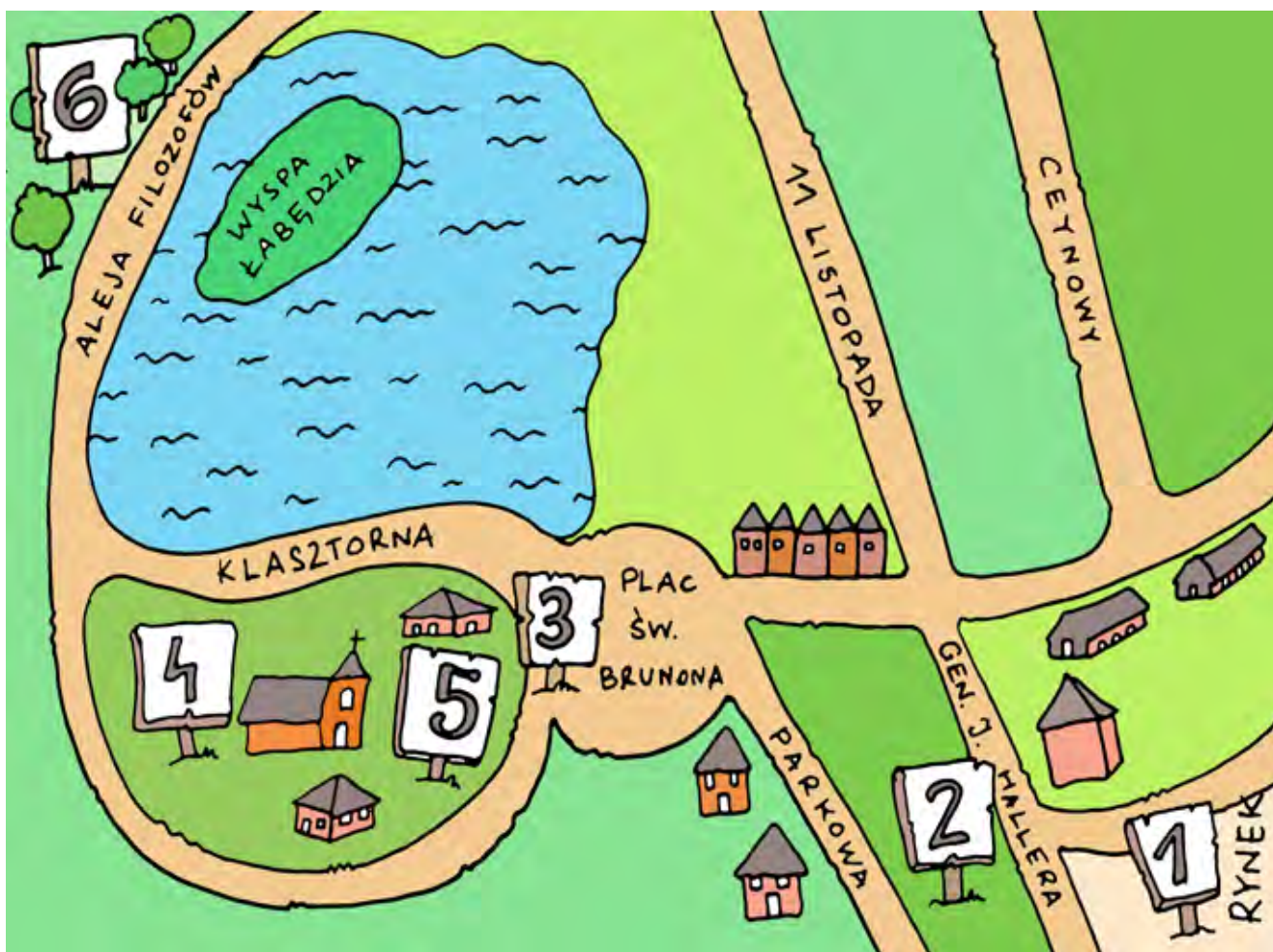
- M. Widernik (red.), *Dzieje Kartuz, Kartuzy*: Gmina Kartuzy, 2001, s. 27.
- S. Rospond, *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*, Wrocław 1984, s. 136.
- I. Trojanowska, *Szwajcaria Kaszubska: przewodnik*, Gdańsk 1994, s. 81–82.
- <http://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/10-06a.php3>

Przed zaczãcym wanodzi szkolny rozdòwò kòzdémù ùczniowi (abò pòrze ùczniów) jeden egzemplòrz kòrtë robòtë z zadaniama do zrobieniô i mapkã Kartuz (z 5 pùnkta – môlama do òdwièdzeniô).

CYG WANODZI

Dzysdnia òdwièdzysz Kartuzë, dównã sedzbã klôsztorników żëjãcëch wedle rigòristicznë reglë, jakò nakòzywãła zachòwiwanié: môłczeniô, mòdlëtwë, pòstu, robòtë i przebiwaniô w samòtnoscë przez wikszì dzël dnia. Twòjim zadanim mdze òdwièdzenié môłów, chtërne przëblëżq Cë nié leno dzeje negò sedlëszcza, ale téz historiã Kaszub. Jeżlë mdzesz bòczlëwò slëchac i zdrzec, to na gwës ùdò Cë sã bezzmiłkòwò dofùlowac kòrtã robòtë. Dobri zwënëdzil!

Zadanié 1 (pùnk 1 na mapie)

Nigle zaczniesz zwiedzywac gard, przeczëtòj fragment legendë, jakò òpòwiòdò ò zòczątkach kaszëbsczi kartëzji. Pò zapòznanim sã z tekstã zrobi zadania, chtërne nachòdajã sã pò nim, na s. II i III.

Fùndatorã klòsztoru kartëzanów bët pòlsczi magnat Jón z Ròzãcëna (dzysdniowégò Rusocëna) pòd Gduńskã, a jegò ùmòlowanié, jak głosy legenda, nie bëto przetròfkòwé. Ò wëbiérze mòlu rozsãdzec miãła pròznosc bezgrãicznò snòzi sostrë Jana, jakò zażãdała, cobë ùznac, że ùrodã przewëzsiwò Madonnã wëobrazonã na òbrazu w kòscele. Czej nìcht z towarzacëch ji dwòrzòn, ze strachù przed ùragama, pòcwierdzec negò nie chcòt, òna, przeklënajacë, wëbiegła ze swiãtницë – prosto w òbjimniãca pùrtka. Nen pòrwòt jã w lëft i jedurnym pòmionã pò piãkny, pròzny i ragajãcy brutce

stòt sã bòcëk nalazli przez pasturza sprzëti Kòłpina. Cobë zmazac grzëch sostrë i wëbawic jã òd wiecznégò pòtãpieniò, Jón z Ròzãcëna wëdzëlił gruntë dlò klòsztoru prawie tam, gdzie bòcëk nieszczestny òstòt nalazli. W 1380 rokù ròcił òn do swòjégò pòsadtowiò klòsztorników z Pradzi. Dwa lata pòdze òstòt spisóny fùndacyjny akt òbjimajãcy wse: Gdiniò, Czapple i Kòłpino. W bezpòstrzëdnym sãsedztwie ny slédny wsë òstòt ùmòlowóny nowi klòsztór, nazwóny Rajã Mariji.

I. Trojanowska, *Szwajcaria Kaszubska: przewodnik*, Gdańsk 1994, s. 81–82.

- a) Na spòdlim przeczëtónégò tekstu rozsãdzë, czë pòdóné dali, na s. III infòmacje sã pròwdzëwé (P) czë niepròwdzëwé (N).

1. Założcą Kartuz bét pòmòrszi ksyżęc. P/N
2. Sostra Jana z Róžacëna cwierdzëła, że je tak snôżò jak Marijò. P/N
3. Zôczątk gardu spartãczony je z grzéchã pëchë. P/N
4. Pierszi klôsztonicë òstelë sprowadzony do Kartuz z Czechów. P/N
5. Klôsztor òstòł wëbudowóny na òbëndze wsë Kòłpino. P/N

Bôczënk: W nym zadanim mòżesz zwënëgòwac dodòtkówé pùntkë. Sygnie, że napiszesz jesz rôż zdania, przë jaczich rëchli môsz pòstawioné lëtrã N, tak cobë nym razã òne zamikałë w se pròwdzëwé infòrmacje.

.....
 .....
 .....

b) Wëdolmaczë gwòsnyma słowama, co òznôczò i symbolizëje pòzwa Ròj Mariji.

.....
 .....
 .....

c) Napiszë, kim je pùrtk. Jakò je jegò tipicznò znanka?

.....
 .....
 .....

Zadanié 2 (pùntk 2 na mapie)

Biëj teròzka do Ùrzãdu Gardu, jaczi nachòdò sã przë szasëju Generała Józefa Hallera 1.

a) Na bùdinkù mdzesz mógl/mògła òbaczëc herb gardu. Nacéchujë gò.

b) Napiszë, co symbolizëją òsobné jegò elementë: sëtme strzëbrznëch gwiondzów

.....
 .....
 .....
 .....
 .....

Zadanié 3 (pùntk 3 na mapie)

Cobë zrobic pòsobné zadanié, òdszëkòj na placu sw. Bruna pòmnik przedstòwiający patrona gardu. Pòstãpno nalezë wòlnã łòwkã, przeczëtòj bôczlëwò krótkã biografiã klôsztonika i robi zadanié.

Bruno Kartuz – ùrodzył sã w Kòlonii kòl 1030 rokù. Pòchòdòł z bëlny rodzëznë. (...) Kòle rokù 1055 przëjimmãł ksydzewszcë swiãceniã. (...) Pò gwësny m równak czasu òpùscył (...) klôsztor i w towarzëstwie 8 ùczniów przëbët do Grenoble. Tam sw. Hùgò (...) òddòł mù w pòsòdanié nachòdającã sã 24 kilométrë òd Grenoble pùstelniã, nazëwòną Kartëzjà. Tuwò w rokù 1084 Bruno ùszëkòwòł so mieszkanié. Òstòł téż zbùdowóny skrómnny kòscòłk. Kònsekracji kòscòłka i pòswiãceniò klôsztoru, a téż ùroczëznòwégò wprowadzeniò do niégò klôsztoników dokònòł sw. Hùgò. Klôsztor wnet tak sã rozròsł, że dostòł pòzwã Wiòldzi Kartëzji (La Grande Chartreuse). Sedlëszcë to staò sã mòlã pòwstaniò nowégò klôsztoru – kartëzanów. (...) [Bruno] ùmarł 6 rujana 1101 r. (...) sw. Bruno je patronã kartëzanów.

<http://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/10-06a.php3>

Napiszë, òd jaczégò słowa òstała ùsazonò pòzwa mòlëznë Kartuzë?

.....

Zadanié 4 (pùntk 4 na mapie)

Jeżlë chcesz pòznac dejã klôsztonicégò żëcò kartëzanów, mùszisz òdnalezëc dównã swiãtницã klôsztoników. Cobë do ni duńc, òdszëkòj òdchòdając z placu sw. Bruna szasëj Klôsztony, a pòstãpno biëj nim tak dalek, jaż midzë drzewama ùzdrzisz kòscòł.

a) Òdszëkòj na scanach kòscoła i w westrzòdkù swiãtницë dwa symbòle smiercë.

.....
 .....

b) Jak mészlisz, ò czim mają przëbòcziwac ne symbòle òsobóm òdwiędzywającym nen môl?

.....
 .....

c) Pò zwiedzenim kòscoła, wiëndzë bùten, przeëndzë sztëczk drodżi w czerënkù parkù i przezdrzôj sã na dak swiätnicë. Co przëbòcziwò Cë jegò sztòft.

.....
 .....

Bòczënk: W nym zadanim mòżesz zwënëgòwac dodòwkòwë pùntkë. Napiszë, co znaczy łacyńskò przed-nò mészlò zapisónò na słuńcowim zégrze MEMENTO MORI.

.....
 .....

Zadanié 5 (pùntk 5 na mapie)

Klòszterną zgrëpinã kartëzanów twòrzëtë òkróm kòscoła jész jiné bùdinczi. Niestëtë, do najich czasów ùchòwatë sã leno dwa z nich. Cobë rozrzeszëc zadania, mòżesz skòrzëstac z pòmòcë mieszkanców gardu.

a) Òdszëkòj pierszi z bùdinków. Òpiszë nen môl i napiszë, jakã fùncjã nen bùdink mógł miec.

Òpisënk môlu

.....
 .....

Fùncjò bùdinkù

.....
 .....

Bòczënk: W nym zadanim mòżesz zwënëgòwac dodòwkòwë pùntkë. Napiszë, jak fachòwò nazëwómë taczé môle.

.....
 .....

Czekawòstka: W strzédnowieczim w nym môlu stòjało jãż 18 taczich kòtów, a to znaczy, że w nym czasie w klòsztorze stòjno przebiwòło przënòmni 18 klòsztor-ników!

b) Drëdżi bùdink, jaczi ùchòwòt sã do dzysdniowëch czasów, to refektòrz. Napiszë, jaczé bëto pierwszëznë przëznaczenié negò bùdinkù. Co nachòdò sã dzys w nym môlu?

.....
 .....

Zadanié 6 (pùntk 6 na mapie)

Słëdné zadanié żdaje na Ciebie w Gaju Swiätopòftka, lòskù, pò chtërnym czedës szpacérowelë meditàjacy klòsz-tornicë. Cobë tam duńc, mùszisz òdszëkac sprzëti klòsz-toru Alejã Filozofów i jic stëgnã wedle sztrãdu jezora jãż do Òstrowia Kòłpia (Wyspa Łabëdzia). Jeżlë tã bòczlëwò òbsërwowòft/òbsërwowòła stòrodòwnotë gardu, tej bez jiwru dofùlëjesz kròtcki tekst tikajacy sã dziejów Kartuz.

Kartuzë wëwòdzą swòjã pòzwã òd klòsztoru ....., chtërnëch załòżcã bëł ..... Klòsztornicë òstelë sprowadzony do Pòlszci przez ....., w ..... rokù z Czechów. Wedle legendë stało sã tak temù, że na nen òrt pòlszci magnat chcòft òdpòkùtowac za ùrãdżi swòji ..... Regla, zgòdno z chtërnã żëlë klòsztornicë, bëta baro ..... Nakòzywòła jima m.jin. żëcë w apartnëch kòtach, nazëwònëch ..... Do dzysdnia òkróm jedny kòtë klòsztornika przedërowòft jész ..... i dówny ..... Żëcë klòsztorników skùpioné bëto na mòdlëtwie i rozmészlaniach. Òsoblëwi bòczënk dówelë òni na zagadnienié ....., co ùdokòzniwajã ùchòwóné do dzysdnia elementë symbolizëjacy kùńc żëcò: słuńcowi zédżer z nòdpisã ....., a tãż nachòdajacy sã w westrzòdkù kòscoła ..... Bëtnosc klòsztorników na ny òbëndze òstała tãż ùwdòrzonò w symbòlach gardu. Na herbie Kartuz nachòdò sã ..... strzëbrznëch gwizdów, jaczé òznòczajã klòsztorników.

ÒdpòwiedzĚ do zadaniów

Zadanié 1

a) ÒdpòwiescĚ: 1N, 2N, 3P, 4P, 5N.

Dodòwkòwé zadanié

1. Założcą Kartuz bĚt pòlszczi magnat.
  2. Sostra Jana z RóżącĚna cwierdzĚta, że je barzi snòžò jak Marijò.
  5. Klòsztòr òstòł wĚbudowóny na òbĚndze w sąsedztwie wsĚ Kòłpino.
- a) Pòzwa Ròj Mariji symbolizĚje mòł, w jaczim królĚje Matka Bòžò. Je to mòł, w chtĚrnym lĚdze mòdlą sĚ przede wszĚtczim do Mariji.
- b) Pùrtk to złostny diòbĚł lĚchĚch wiatrów. Jegò charakteristicznĚ znankĚ je wĚdòwaniĚ przikri, brzĚdczi wòni.

Zadanié 2

- a) SĚtmĚ strzĚbrznĚch gwiondžów – symbolizĚje klòsztor kartĚzanów, chtĚrny bĚłĚ założcama mòłĚznĚ. Głowa grifa – symbolizĚje herb stòrokaszĚbszczi zemi.

Zadanié 3

Pòzwa mòłĚznĚ KartuzĚ wĚchòdò òd pòzwĚ klòsztoru – kartĚzanów.

Zadanié 4

- a) Dak dòwnĚgò kòscoła kartĚzanów mò sztòłt trĚmĚ.
- b) Na bùtnowi scanie kòscoła: słuńcowi zĚdžer wĚòzdobiony trupiĚ czaszkĚ, w westrzòdku wiĚtlicĚ – zĚdžer, jacžĚgò biegas òstòł wĚrzezbiony na sztòłt anioła smiercĚ/anioła z kòsĚ.
- c) Symbòle majĚ przĚbòdžiwac òsobóm òdwiedzycĚjącym nen mòł ò krĚchòce lĚdžcžĚgò žĚcò.

Dodòwkòwé zadanié

Łacyńskò przĚdnò mĚslò „memento mori” òznòczò „pamiĚtòj ò smiercĚ”.

Zadanié 5

- a) Fùncjò bùdinków: w nym mòłu mògł žĚc samòtno jeden klòsztornik. CĚszĚna i spòkój dòwałĚ mòžłĚwòtĚ skùpic sĚ na dĚchòwym rozwiju i pòglĚbiwaniu partĚczi z BògĚ.

Dodòwkòwé zadanié

- Erem.
- b) Pierwòszno refektòrz bĚł mòłĚ, w jaczim klòsztornicĚ jedłĚ. Dzysdnia nachòdò sĚ tuwò Galeriò TeròczasnĚgò Kùńsztu, a w pòdzeniach je kawiarniò.

Zadanié 6

KartuzĚ wĚwòdžĚ swòjĚ pòzwĚ òd klòsztoru **kartĚzanów**, chtĚrnych założcĚ bĚł **sw. Bruno**. KlòsztornicĚ òstelĚ sprowadžony do Pòlszczi przez **Jana z RóżącĚna**, w **1380** rokù z Czechów. Wedle legendĚ stało sĚ tak temù, że na nen òrt pòlszczi magnat chcòł òdpòkùtowac za ùradžci swòji **sostrĚ**. Regla, zgòdno z chtĚrnĚ žĚłĚ klòsztornicĚ, bĚta baro **rigòristicznò**. Nakòžywała jima m.jin. žĚcĚ w apartnĚch kòtach, nazĚwònĚch **eremama**. Do dzysdnia òkróm jedny kòtĚ klòsztornika przedĚrowòł jĚsz **refektòrz** i dòwny **kòscoł**. ŽĚcĚ klòsztorników skùpionĚ bĚto na mòdlĚtwie i rozmĚszlaniach. ÒsobłĚwi bòczĚnk dòwelĚ òni na zagadnieniĚ **smiercĚ**, co ùdokòzniwĚjĚ ùchòwònĚ do dzysdnia elementĚ symbolizĚjĚcĚ kùńc žĚcò: słuńcowi zĚdžer z nòdpirĚ **MEMENTO MORI**, a tĚž nachòdĚjĚcĚ sĚ w westrzòdku kòscoła **anioł z kòsĚ**. BĚtnosc klòsztorników na ny òbĚndze òstała tĚž ùwdòrzonò w symbòlach gardu. Na herbie Kartuz nachòdò sĚ **sĚtmĚ** strzĚbrznĚch gwiondžów, jacžĚ òznòczĚjĚ klòsztorników.

TłòmacžĚta Hana Makùròt

AKADEMIA BAJKI KASZUBSKIEJ

Kaszubskie Bajania to spòłĚznòwò kampaniò realizowònò przez KaszĚbskò-PòmòrszcĚ ZrzeszeniĚ i Radio Gduńsk. Pòwsta òna z mĚslĚ ò dzecach, żebĚ ju òd nòmłodszych lat pòznòwałĚ kulturowĚ spòdkòwiznĚ Kaszub. Jednym z cĚłòw kampanii je pòdniesieniĚ w spòłĚcznie swiadĚ tegò, jak wiòldžĚ znaczeniĚ mò cžĚtaniĚ dzecóm.

wicy na www.akademiabajkikaszubskiej.pl

Tomasz Fopke

Za Gòdama zdanié

G D7 G D G D7

G C

G D D7

B7 Em

A D D7

G Eb G Cm G

1. Kù - gle sã zy - bią na na - szy da - nce

Kù - gle, co ma - nią dze - cyn - né rã - ce

Kù - gle szwa - toł - czi zbie - rzą do grë - pë

Kù - gle, co zmie - nią kru - top w skò - rë - pë -

Kùgle sã zybią na naszi dance
 Kùgle, co manią dzecynné rãce
 Kùgle szwatołczi zbierzą do grëpë
 Kùgle, co zmieniają krutop w skòrëpë...

Dzòtczi za gwiondã bez rutã patrzą
 Dzòtkóm gòtëje mëma tak smaczno
 Dzòtkama gwionzdór bòrdów nanosy
 Dzòtkã je Jezës - wez Gò zaproszë...

Gòdë smakają grzëbòwą zupã
 Na Gòdë zdają Werónka z Jówką
 W kòzdëchné Gòdë Dzeãã przëchòdzy
 Temù tak baro lubimë Gòdë!

Tómk Fópka, Wejrowò, 4.11.2015r., gòdz. 16.08

Hana Makùrôt

Òtmiana przez przëpôdczi jistników diecznégò ôrtu

Zajimniemë sã tuwò òtmianą jistników dziecnégò ôrtu, taczich jak np.: *stùńce, búlwiszcze, jabkò, wiodro, dzeckò, zëcé, celã*. Jistniczi te mògą sã kùńczëc na nôslédné samòzwãczi: *-e, -o (-ò), -é abò -ã*, np.: *serce, òkno, òkò, òkòlé, remiã*. Wikszość jistników dziecnégò ôrtu, to je wszëtczé te, chtërne sã zakùńczone samòzwãkama *-e, -o (-ò)*, òtmieniwiò sã wedle nôslédnégò schematu:

pòjedincznò lëczba

Nazéwôcz (chto?, co?)*serce   wiadło   drzewò***Rodzôcz** (kògò?, czegò?)*serca   wiadła   drzewa***Dôwôcz** (kòmù?, czemù?)*sercu   wiadłu   drzewù***Winowôcz** (kògò?, co?)*serce   wiadło   drzewò***Narzãdzôcz** (z kim?, z czym?)*sercã   wiadłã   drzewã***Môlnik** (ò kim?, ò czym?)*sercu   wiadle   drzewie***Wòtiwôcz** (ò!)*serce!   wiadło!   drzewò!*

wielnò lëczba

Nazéwôcz (chto?, co?)*serca   wiadła   drzewa***Rodzôcz** (kògò?, czegò?)*serców   wiadłów   drzewów***Dôwôcz** (kòmù?, czemù?)*sercóm   wiadłóm   drzewóm***Winowôcz** (kògò?, co?)*serca   wiadła   drzewa***Narzãdzôcz** (z kim?, z czym?)*sercama   wiadłama   drzewama***Môlnik** (ò kim?, ò czym?)*sercach   wiadłach   drzewach***Môlnik** (ò kim?, ò czym?)*serca!   wiadła!   drzewa!***Cwiczënk 1**Òtmieni przez przëpôdczi słowa: *stùńce, karno, jòjkò*.**Cwiczënk 2**

Dofùluj tekst pòdónyma w nôwiasu jistnikama w pasownym przëpôdkù.

Za ..... (òkno) na mòdrim ..... (niebò) jò òbòcził, jak w zòłtim ..... (stùńce) fiszczą sã dwie mùchë. Òne lecałë za wiòldzim ..... (karno) ptòchów czerëjącëch sã w stronã dwùch ..... (jezoro) za cemnozelonyma ..... (drzewò). Ò ..... (wiodro) mòże rzeknac, że tegò dnia bëło òno baro snòzé. Dzeń bëł gòrący, farwné mòtile lòtałë w lëfce, lëdze jezdzelë na ..... (kòto), a w sadach widzec bëło wiele czerwionëch ..... (jabkò).

Jistniczi dzećnegò ôrtu, chtërne są zakùńczoné samòzwãkã **-é**, w pòjedynczy lëczbie mògą òtmieniwać sã na dwa ôrtë – abò tak jak jistniczi, abò tak jak znankòwniczi, co pòkòzywô nôslédny przëmiòr:

pòjedyncznô lëczba

Nazéwôcz (chto?, co?)	žëcé	žëcé
Rodzôcz (kògò?, czegò?)	žëcô	žëcégò
Dôwôcz (kòmù?, czemù?)	žëcu	žëcému
Winowôcz (kògò?, co?)	žëcé	žëcé
Narzãdzôcz (z kim?, z czim?)	žëcã	žëcym
Mòlnik (ò kim?, ò czim?)	žëcu	žëcym
Wòtiwôcz (ò!)	žëcé!	žëcé!

wielnô lëczba

Nazéwôcz (chto?, co?)	žëca
Rodzôcz (kògò?, czegò?)	žëców
Dôwôcz (kòmù?, czemù?)	žëcóm
Winowôcz (kògò?, co?)	žëca
Narzãdzôcz (z kim?, z czim?)	žëcama
Mòlnik (ò kim?, ò czim?)	žëcach
Wòtiwôcz (ò!)	žëca!

Cwiczënk 3

Òtmieni przez przëpòdczi słowa: *wieselé, zaklicé, nieszczescé*.

Cwiczënk 4

Dofùluj tekst pòdónyma w nôwiasu jistnikama w pasownym przëpòdkù.

W najim ..... (*žëcé*) nié wiedno je jak w bójce. Czasã je wiele ..... (*szczescé*), a nieròz zdarzają sã jaczés ..... (*nieszczescé*). Mòjim ..... (*zdanié*) fejno je, jak człowiek žëje w ..... (*wieselé*). Ale ni móm ..... (*pòjãcé*), jak to zrobic, žebë wiedno bëło wkół nas fùl ..... (*szczescé*).

W kaszëbsczim jãzëkù mómë jesz jedno karno jistników dzećnegò ôrtu, chtërno mò apartną òtmianã. Są to jistniczi, jaczé kùńczã sã na **-ã**, taczé jak np. *zgrzëbiã, kùrczã, remiã*. Òtmiana negò karna jistników je òsoblëwò, bò òb czas òtmianë téma słowa òstòwò rozszerzonò w nôslédny spòsòb:

pòjedyncznô lëczba

Nazéwôcz (chto?, co?)	kùrczã	remiã
Rodzôcz (kògò?, czegò?)	kùrczãca	remieniã
Dôwôcz (kòmù?, czemù?)	kùrczãcu	remieniù
Winowôcz (kògò?, co?)	kùrczã	remiã
Narzãdzôcz (z kim?, z czim?)	kùrczãcã	remieniã
Mòlnik (ò kim?, ò czim?)	kùrczãcu	remieniù
Wòtiwôcz (ò!)	kùrczã!	remiã!

wielnô lëczba

Nazéwôcz (chto?, co?)	kùrczãta	remiona
Rodzôcz (kògò?, czegò?)	kùrczãtów	remiön, remiönów
Dôwôcz (kòmù?, czemù?)	kùrczãtóm	remiönóm
Winowôcz (kògò?, co?)	kùrczãta	remiona
Narzãdzôcz (z kim?, z czim?)	kùrczãtama	remionama
Mòlnik (ò kim?, ò czim?)	kùrczãtach	remionach
Wòtiwôcz (ò!)	kùrczãta!	remiona!

Cwiczënk 5

Òtmieni przez przëpòdczi słowa: *jimiã, celã*.

Cwiczënk 6

Wëbierz z ramczy pasowné jistniczi w dzećnym òrce i wpiszë je w niewëfùlowónëch placach:

zgrzëbiãta, sercu, zbòžé, zéńdzenim, òkòlim, wiadtów, pòlim, jimiã

W najim ..... nie bëło niżòdnëch ..... ò tim, że ..... wlatzë w rosnaćë na wiòldzim ....., złocësté ..... . Mòja nënka, jakò ma na ..... Agnes, pierszò sã ò tim dowiedza i rzekła ò tim wszëtczim na ..... . I jak òna to rzekła, tej zrobiło sã ji òd razu lži na .....

